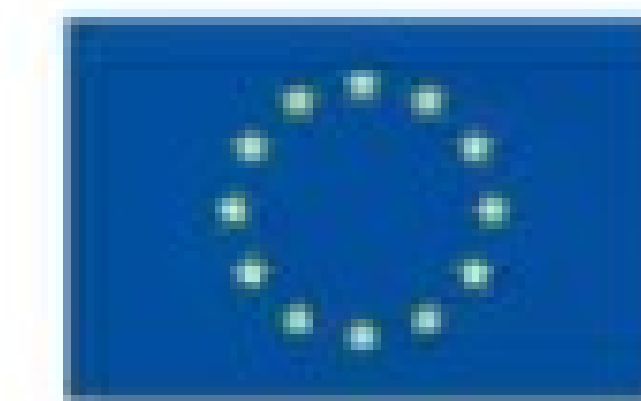

Spolufinancováno
Evropskou unií

Posílení úrovně sociálního dialogu v odvětvích a podpora adaptace odvětví na změny

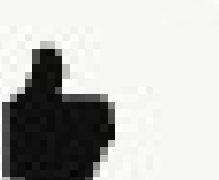
CZ.03.01.03/00/22_001/0000890

Od knihovny.cz k nástrojům AI

Michaela Mrázová
Národní knihovna ČR

5. 11. 2025

Projekt je financován z Operačního
programu Zaměstnanost plus

Future is now

Pohled technooptimistky...

Příležitosti

- Usnadnění rutinní práce
- Automatická katalogizace a indexace
- Chytré doporučování knih
- Generování vzdělávacích materiálů
- Virtuální asistenti a chatboty
- Analýza chování uživatelů
- Digitalizace a rozpoznávání textu
- Zpřístupňování archivů a fondu nevidomým
- Monitoring a sumarizace odborných novinek
- Podpora grantových žádostí
- Analýza trendů pro vydavatelství

... která si ale uvědomuje možná rizika

Rizika

- Nízká úroveň digitálních kompetencí knihovníků
- Dezinformace a halucinace AI
- Závislost na komerčních nástrojích
- Právní nejasnosti ohledně výstupů AI
- Zastaralé IT infrastruktury knihoven
- Ohrožení pracovní náplně některých profesí
- Zaplavení trhu generovanými knihami
- Generování falešných recenzí
- Ohrožení práce překladatelů, grafiků, editorů
- Narušení literárních soutěží

Velké jazykové modely

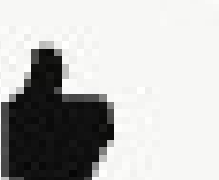
- DeepSeek
- Gemini - Google
- Copilot - Microsoft
- Claude
- **ChatGPT**
- **Perplexity**

<https://vtm.zive.cz/clanky/bbc-otestovala-velke-ai-chatboty-pri-vyhledavani-a-sumarizaci-obcas-lzou-uplne-vsichni/sc-870-a-233081/default.aspx>

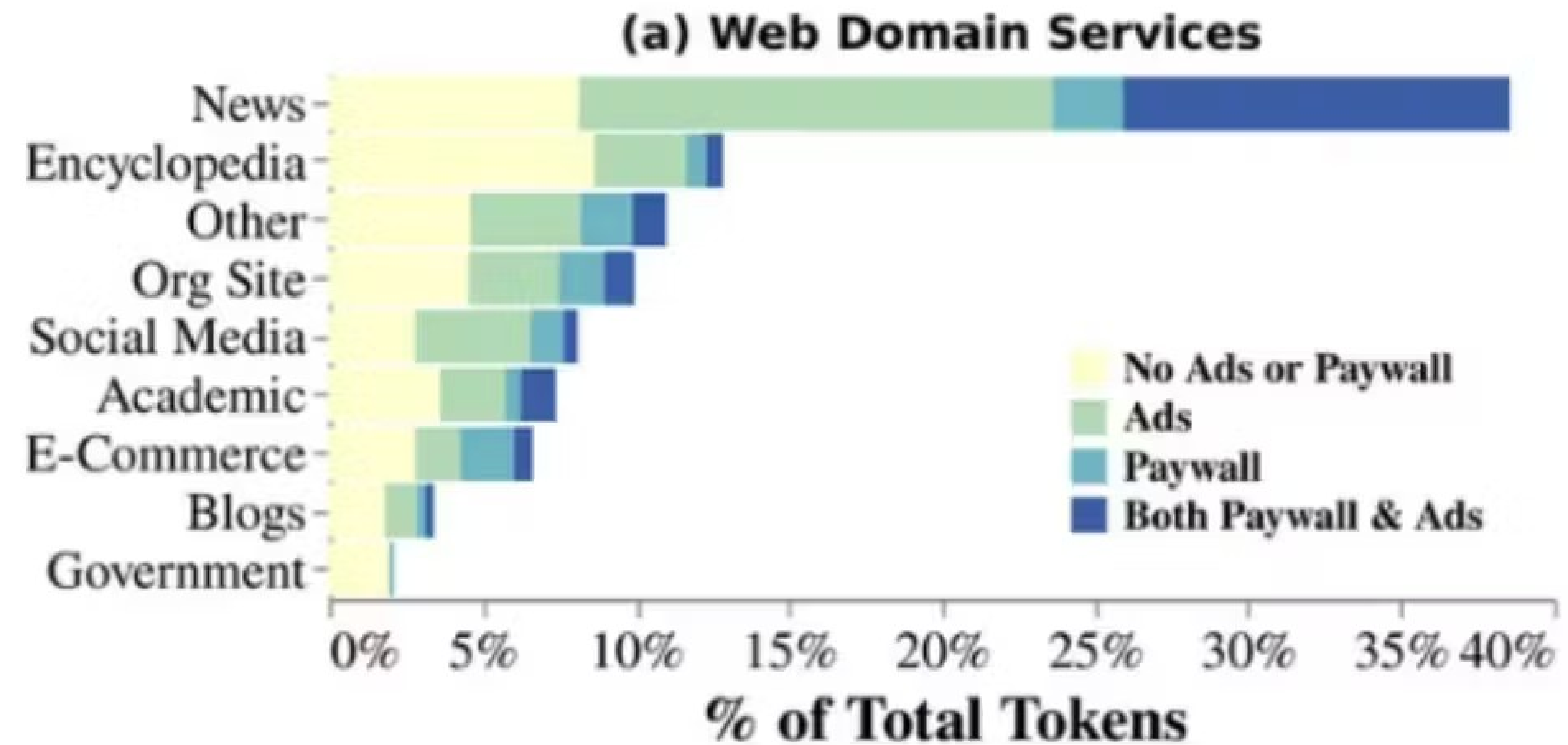

ChatGPT <https://chatgpt.com>

- Konverzační AI pro odpovědi na otázky, generování textů, brainstorming a další
- Rychlá dostupnost, široká škála informací a aplikací, podpora pro různé jazyky.
- Základní verze zdarma, ChatGPT Plus stojí \$20/měsíc s přístupem k pokročilejší verzi (GPT-4)

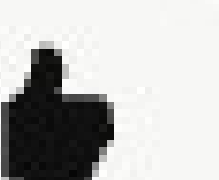

K čemu lidé ChatGPT reálně využívají?

Na čem se data trénují

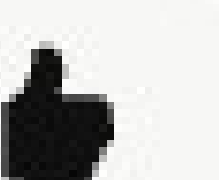
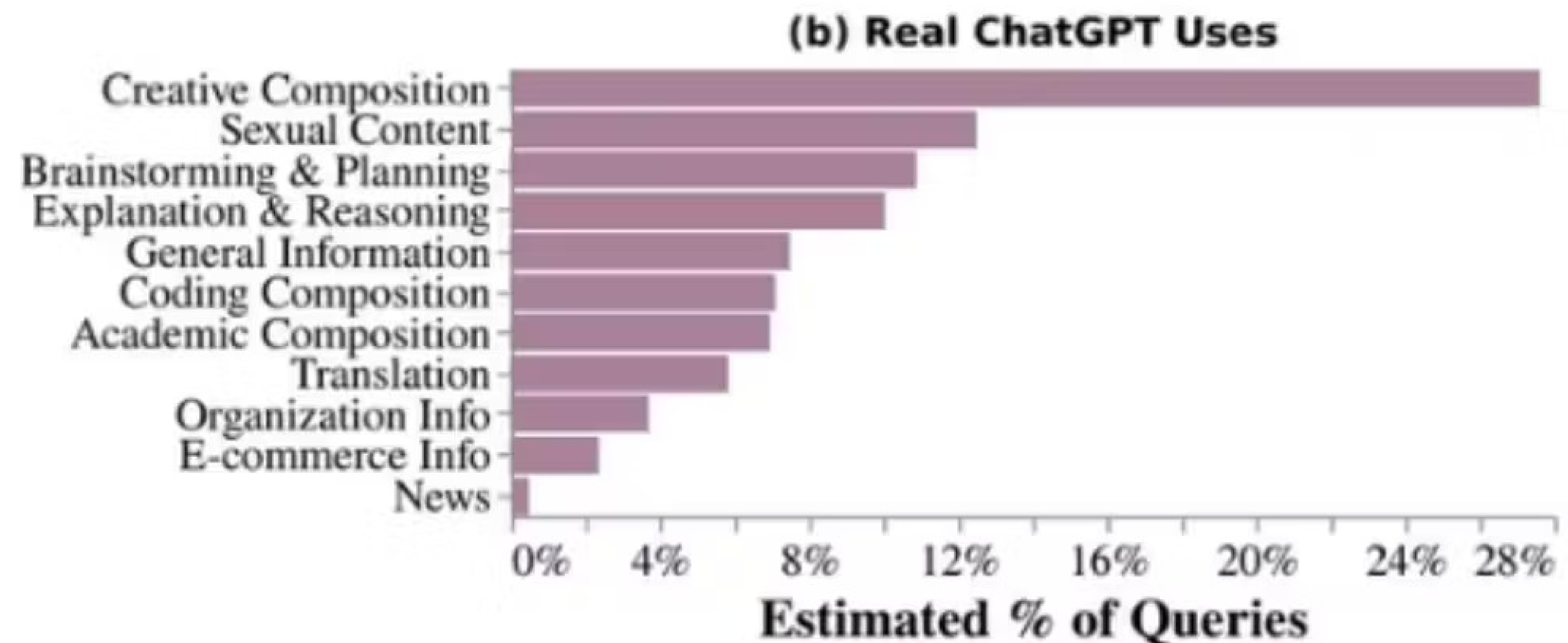
Intelligencer

K čemu lidé ChatGPT reálně využívají?

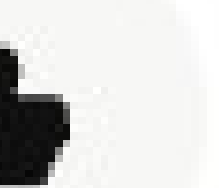
Intelligencer

Co lidé opravdu chtějí...

A ne vždycky je to stroj ...

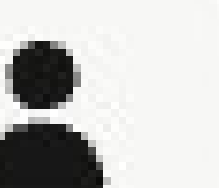
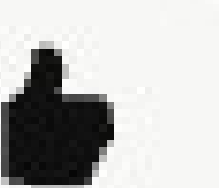
<https://forbes.cz/stovky-indu-predstiraly-ze-jsou-neuronova-sit-vzestup-a-pad-builder-ai/>

Autorské právo

AI z pohledu práva <https://linktr.ee/aipravo>

AI Akt EU <https://digitalnicesko.gov.cz/ai-akt/>

Autorská práva

- práva na vstupu = práva na výstupu
- jak v oflajnu, tak v onlajnu
- AI jako nástroj, nepřipisovat autorství
- přiznat spolupráci

Jak se vyznat v digi džungli

Mapa moderního knihovníka pro nepřehledný
digitální terén

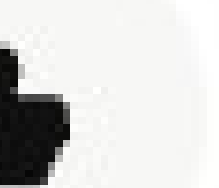
ROMAN HÁJEK / roman.hajek@stredocesaknihovna.cz

KAMILA PLISKOVÁ / kamila.pliskova@mlp.cz

Sestaveno za pomoci ChatGPT 4o, redakčně ověřeno.

IFLA Entry point to Libraries and AI

<https://repository.ifla.org/items/f197f327-dc49-4743-bb57-0a373505da8b>

Proč AI řešit v knihovnách?

- AI má potenciál zlepšit přístup ke znalostem
- Současně přináší etické, sociální a kulturní výzvy
- Knihovny jako zprostředkovatelé informací a hodnot
- Knihovníci by měli být průvodci i obhájci odpovědného využití AI

Role knihoven v oblasti AI

- Vyvíjet / licencovat AI nástroje
- Poskytovat data pro trénink AI
- Radit uživatelům s bezpečným využitím AI
- Rozvíjet AI, datovou a algoritmickou gramotnost

Přínosy AI pro knihovny

- Digitalizace obsahu, rozpoznávání textu a hlasu
- Tvorba metadat ve velkém měřítku
- Doporučování, shrnování, překlady, analýza dat
- Zvýšení dostupnosti pro znevýhodněné skupiny
- Automatizace rutinních úkolů (např. reference, upozornění)

Rizika a výzvy AI

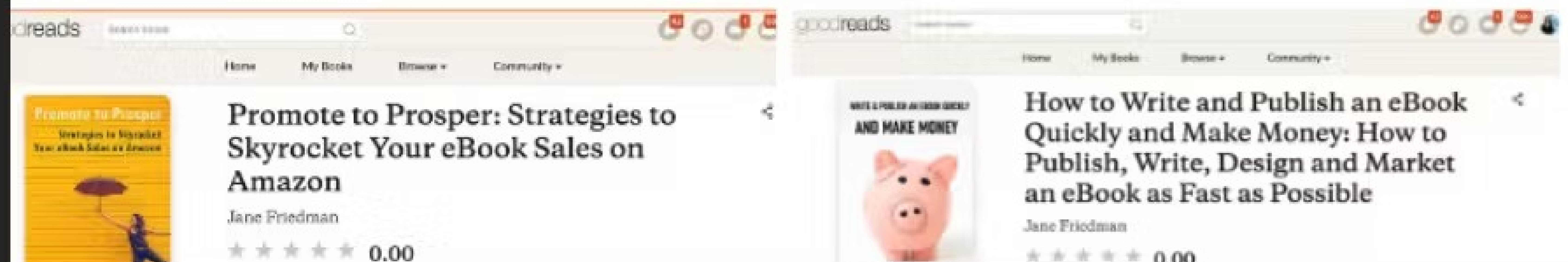
- Halucinace, nepřesnost, neaktuálnost informací
- Zkreslení, stereotypy, kulturní bias
- Porušení autorských práv a soukromí
- Netransparentnost a nejasná odpovědnost
- Nerovnost v přístupu a digitální propast
- Vliv na zaměstnanost a ekologická stopa

Knižní trh

- nekvalitní obálky, překlady, texty
- generování [pochvalných] recenzí
- Amazon zavedl limit 3 knihy týdně pro autory, kteří publikují AI generované tituly (2023)
- Literární soutěže jako Clarke Award zakazují AI výstupy
- Rise of AI-narrated audiobooks (Audible, ElevenLabs)

But here's what does rankle me: garbage books getting uploaded to Amazon where my name is credited as the author, such as:

- A Step-by-Step Guide to Crafting Compelling eBooks, Building a Thriving Author Platform, and Maximizing Profitability
- How to Write and Publish an eBook Quickly and Make Money
- Promote to Prosper: Strategies to Skyrocket Your eBook Sales on Amazon
- Publishing Power: Navigating Amazon's Kindle Direct Publishing
- Igniting Ideas: Your Guide to Writing a Bestseller eBook on Amazon

Knižní trh

Author restrictions in attempts to prevent AI abuse

AI-Generated Content

Amazon is collecting information about the use of Artificial Intelligence (AI) tools in creating content.
[What is AI-generated content?](#) v

Did you use AI tools in creating texts, images, and/or translations in your book?

☐ Yes

☒ No

20. 5. 2025, 13:27

Audioknižní služba Audible oznámila, že ve spolupráci s vybranými vydavateli převádí tištěné a elektronické knihy na audioknihy namluvené umělou inteligencí. Cílem této iniciativy je rychle rozšířit katalog, a to s ohledem na rostoucí trh s audioknihami, kde společnost soupeří s hráči jako Apple, Spotify a dalšími.

Aplikace na audioknihy zdarma: Jak si vytvořit vlastní audioknihy s umělou inteligencí

Ondřej Barták

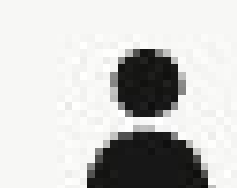
Ondřej je programátor v Editee. Volnomyšlenkář, který všechn svůj čas věnuje programování, které je pro něj vším. Aplikaci Editee píše od počátku fungování.

APLIKACE NA AUDIOKNIHY
ZDARMA: JAK SI VYTVOŘIT
VLASTNÍ AUDIOKNIHU S UMĚLOU
INTELIGENCÍ

OVĚŘUJTE

pořád je to jenom (ná)stroj!

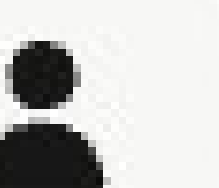
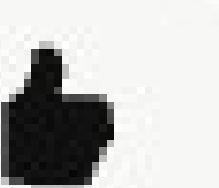

Jožo Chrúst

Jožo Chrúst je známý moravský zpěvák lidových písní, který svou interpretací a charismatem přináší tradiční moravské písně k současným posluchačům. Narodil se v srdci jižní Moravy, kde byl obklopen lidovou kulturou, kterou si zamiloval už v dětství. Chrústova tvorba zahrnuje široké spektrum písní od melancholických balad po živé taneční melodie. Díky jeho výraznému hlasu a osobitému projevu se stal jednou z ikon moravského folkloru, přičemž se pravidelně objevuje na folklorních festivalech po celé České republice a jeho hudba rezonuje i za hranicemi. Jeho interpretace zachovává autenticitu, ale zároveň vnáší moderní prvky, které zaujmou i mladší generace.

Já promptuju, on halucinuje

hlavně u delších úkolů

PROMPT

Jedná se o **pokyn, otázku nebo požadavek**, který uživatel zadá AI, aby získal odpověď nebo výstup. V podstatě je to text, kterým instruujete činnost AI.

ROLE a KONTEXT

Používání rolí v promptu při komunikaci s umělou inteligencí je užitečné, protože to **pomáhá AI lépe pochopit kontext a zaměření požadavku, což vede k přesnějším a relevantnějším odpovědím**. Role poskytují jasnou strukturu a zaměření na konkrétní úkol nebo perspektivu, kterou má AI při generování odpovědi nebo výstupu zohlednit.

~~"Jaké jsou trendy v knihovnictví?"~~

"Představ si, že jsi knihovník, který se specializuje na digitalizaci a inovace. Jaké jsou současné trendy v knihovnictví v této oblasti?"

ROLE a KONTEXT

Vytvoř podrobný scénář {**specifikace úrovně detailu**} pro interaktivní knihovnickou lekci {**formátový požadavek**} na téma informační gramotnost {**široký tematický záběr**}, zaměřenou na kritické hodnocení online zdrojů {**konkrétní zaměření**}.

Scénář by měl obsahovat konkrétní aktivity pro žáky ve věku 12–15 let {**cílová skupina**} a zahrnovat praktické ukázky analýzy falešných zpráv {**požadavek na příklady**}. Uveďte také doporučené zdroje a digitální nástroje pro podporu výuky {**užitečné nástroje**}. Na závěr přidej otázky pro diskuzi a zpětnou vazbu účastníků {**aplikovatelné závěry relevantní pro praxi**}.

Zlepšováky do kanceláře

Psaní a řízení projektů

- projektový jazyk
- pochopení zadávací dokumentace
- formulace vašich myšlenek
- převod mezi "formáty" [z tabulky text, z bodů odstavec, ...]

Q1: What are the organisation's main activities?

The National Library of the Czech Republic (NK ČR) is the central library of the country and serves as the main methodological, coordination, and research institution for libraries in the Czech Republic. It collects, preserves, and makes available Czech and foreign documents, supports research and development in the field of librarianship and information science, and plays a key role in digital preservation and cultural heritage protection. Additionally, the library provides services to the general public, including access to printed and digital collections, organizes educational programs, and cooperates with international partners in library and cultural heritage projects.

Generování nápadů

- program, akce
- analýza trendů - plánování aktivit
- příspěvky na sociální sítě/blog/kampaně

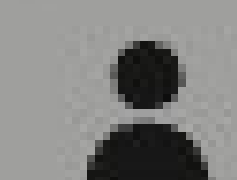
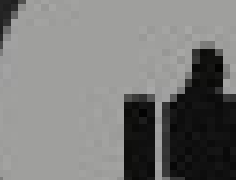
jsme v polovině školení nástroje a aplikace pro knihovníky. navrhni nějakou aktivitu, jak kolegyně rozhybat po obědové pauze, abychom mohli dál pokračovat

 Informace uložená v paměti byla aktualizována

Skvělý nápad! Po obědové pauze můžeš zkusit krátkou energizující aktivitu. Zde je návrh na „Technologickou štafetu“:

Technologická štafeta

1. **Rozdělení do týmů:** Rozděl účastníky do dvou až tří menších týmů.
2. **Pomůcky:** Připrav seznam knihovnických technologií nebo aplikací, o kterých se během školení mluvilo (např. digitální katalogy, databáze, automatizované systémy apod.).
3. **Průběh aktivity:**

Jak dále využít?

- odpověď nepříjemnému uživateli
- zjednodušení a vysvětlení textu
- změna formátu i obsahu textu

Odpověď nepříjemnému uživateli

Představte si, že jste knihovník/knihovnice odpovědný/á za komunikaci s uživateli. Vaším úkolem je napsat profesionální a empatickou odpověď na následující stížnost, která byla doručena e-mailem.

Úkol: **Napište profesionální odpověď na tuto stížnost.**

Vaše odpověď by měla být zdvořilá, věcná a empatická, zároveň by však měla jasně vysvětlit, jak knihovna s těmito podněty pracuje.

Pokud není možné požadavky uživatele splnit (např. sobotní otevírací doba), nabídněte rozumné vysvětlení či alternativní řešení.

Zaměřte se na vyváženou komunikaci – ujistěte uživatele, že jeho zpětná vazba je důležitá, ale zároveň dbejte na udržení profesionálního tónu.

Dobrý den, jsem naprosto znechucen podmínkami ve vaší knihovně! Opravdu nechápu, jak je možné, že v roce 2025 musí čtenáři trpět takovou nepohodou.

1. Teplota v knihovně – Bud' je tu jako v sauně, nebo naopak mrznu. Nedá se tu vydržet! Máte tam vůbec termostat, nebo si děláte z uživatelů pokusné králíky?

2. Světlo – Bud' oslňujete člověka jako na stadionu, nebo je tu přítmí, že člověk ani nepřečte písmenka v knize. Jste snad knihovna, nebo jeskyně?!

3. Špatná akvizice – K čemu je knihovna, která nemá ani základní tituly? Hledal jsem jednu knihu a samozřejmě nic! Jak si mám něco přečíst, když u vás nikdy nemáte, co potřebuji?

4. Otevírací doba – Jak je možné, že NEMÁTE OTEVŘENO V SOBOTU?! Co si počnou lidé, kteří přes týden pracují? Mám snad kvůli návštěvě knihovny brát dovolenou?!

Převod složitého textu do srozumitelné podoby

Zjednodušte text – přeformulujte ho do jasné a srozumitelné podoby. Vytvořte přehledný odrážkový seznam, který obsahuje klíčové body změn. Zachovejte všechny důležité informace, ale usnadněte jejich pochopení.

S ohledem na legislativní změny, které vstoupily v platnost od začátku letošního roku, došlo k úpravám podmínek pro uzavírání dohod o provedení práce, přičemž se nově zavádí pravidla týkající se odvodů na sociální a zdravotní pojištění, což znamená, že pokud měsíční příjem z DPP u jednoho zaměstnavatele překročí částku 10 000 Kč, bude z něj nově odváděno pojistné, přičemž pokud má pracovník uzavřeno více dohod u různých zaměstnavatelů, přičemž souhrnný příjem překročí 40 % průměrné mzdy, bude také podléhat odvodům, a zároveň se zpřísňují podmínky pro kumulaci těchto dohod, aby se předešlo jejich zneužívání jako hlavního pracovního vztahu bez odpovídajících odvodů, což v praxi znamená, že zaměstnavatelé budou muset vést evidenci příjmů pracovníků na DPP a pravidelně je hlásit úřadům.

- Jižní Morava patří mezi nejstarší osídlené oblasti v České republice.
- Archeologické nálezy dokládají přítomnost lidí už v době paleolitu – známé je sídliště v Dolních Věstonicích, kde byla nalezena slavná Věstonická Venuše.
- V období Velké Moravy (9. století) bylo území centrem raně středověkého státu.
- Působení Cyrila a Metoděje v 9. století přispělo k rozvoji slovanského písma a křesťanství.
- Ve středověku se oblast stala součástí Českého království a významným centrem obchodu a vinařství.
- Během třicetileté války byla Jižní Morava často sužována vojenskými konflikty, zejména vpády švédských vojsk.
- V 19. století zde probíhaly významné bitvy napoleonských válek, například bitva u Slavkova v roce 1805.

Co dál?

- pozvánka na akci ve vaší knihovně
- osnova pro výroční zprávu
- korektury textů
- výběr nového vybavení do knihovny
- příspěvky na sociální sítě/do místního zpravodaje
- ...

Vytváříme lekce, besedy, školení, ...

Příprava lekcí

- generování vzdělávacích materiálů, vč. harmonogramu lekce
- návrhy na cvičení/příklady/kvízy
- obrázky, doprovodný materiál, interaktivní prvky

Detailní osnova školení pro knihovníky: "Outlook 2016 – Maily, Kalendář, Adresář, Úkoly"

Cíl školení:

- Naučit účastníky efektivně využívat nástroj Outlook 2016 včetně všech jeho klíčových funkcí: e-mailů, kalendáře, adresáře a úkolů.
- Prakticky vyzkoušet nástroje a funkce na konkrétních příkladech z knihovnické praxe.

Časový rozsah: 4 hodiny (240 minut)

Osnova školení

1. Úvod do školení (15 minut)

Jak by měl prompt vypadat?

vytvoření lekce najednou

- **Cíl lekce:** Stanov hlavní záměr, např. naučit děti orientaci v knihovně nebo podpořit čtenářskou gramotnost.
- **Věková skupina:** Uveď věk dětí, např. 6–8 let, což ovlivní jazyk, obsah a aktivity.
- **Téma lekce:** Specifikuj oblast, např. pohádky, ekologie, práce s encyklopediemi.
- **Délka trvání:** Jak dlouho má lekce trvat, např. 30 minut nebo 1 hodina.
- **Formát lekce:** Popiš, zda má jít o přednášku, workshop, interaktivní aktivitu, nebo kombinaci.
- **Styl lekce:** Urči tón, např. hravý, edukativní, nebo zábavný.

Příklad promptu:

Jsem knihovnice a připravuji lekci pro děti ve věku 6–8 let na téma "Pohádky z celého světa." Cílem lekce je podpořit zájem o čtení a představit dětem rozmanitost pohádek. Lekce bude trvat 45 minut a měla by být interaktivní, kombinující čtení ukázek, otázky a krátkou kreativní aktivitu (např. kreslení). Můžeme použít obrázkové knihy a jednoduché pracovní listy. Pomůžeš mi s vytvořením struktury a nápady na aktivitu?

DeepL Translator

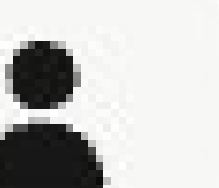
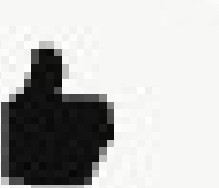
<https://www.deepl.com/cs/translator>

- Překladač textů s pokročilou přesností v mnoha jazycích
- Velmi přesné překlady, lepší než Google Translate, uživatelsky přívětivé
- Základní verze zdarma, Pro verze od €8.74/měsíc

A překladačelé nebudou mít co žrát.

<https://www.wired.cz/clanky/a-prekladatele-nebudou-mit-co-zrat-porovnali-jsme-popularni-prekladace>

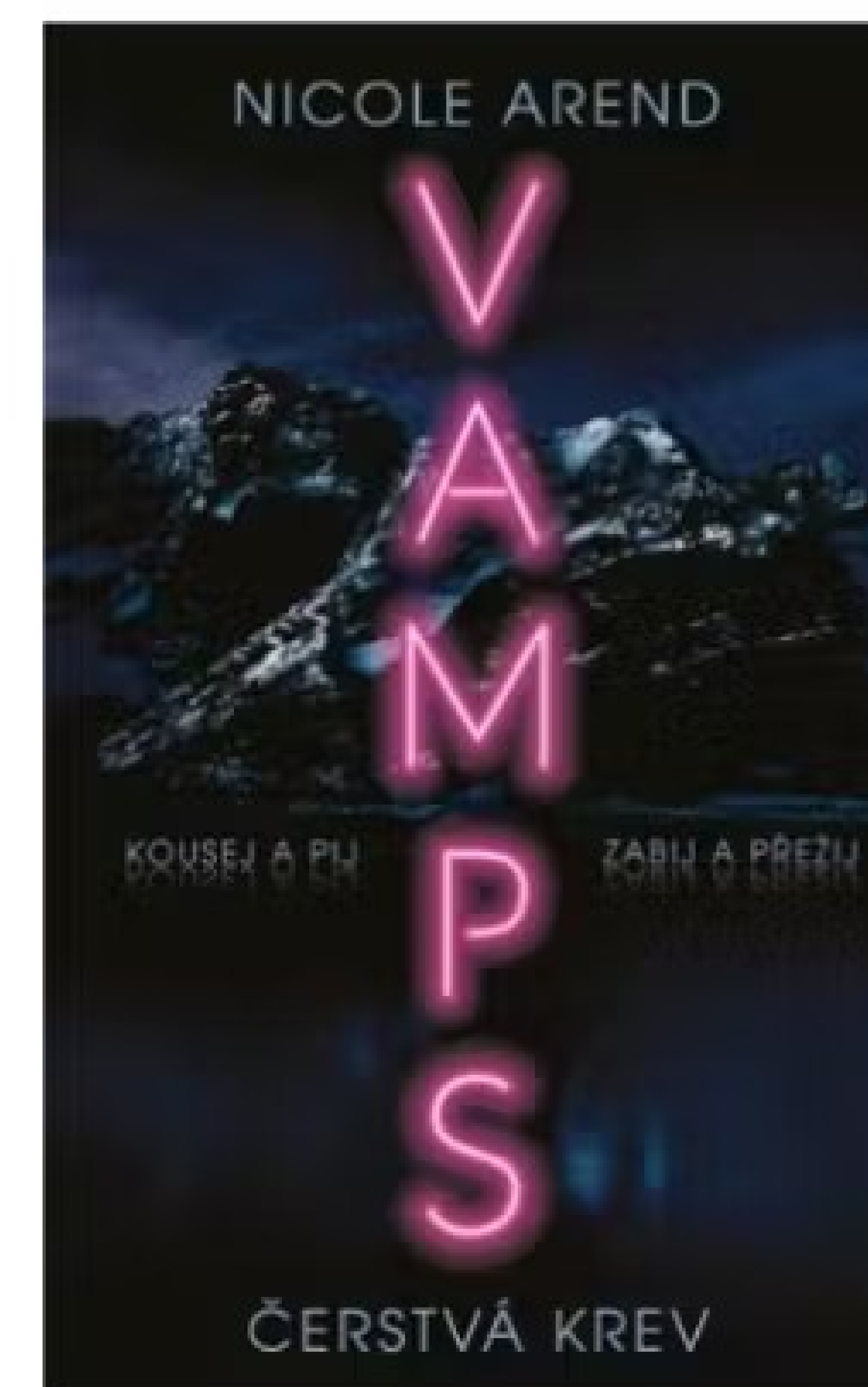

Překlady

- DeepL, ChatGPT
- nepřesné, zejm. beletrie
- kvalitní zahr. autor = potřeba kvalitního (lidského) překladatele
- práva?
- záleží na objemu tréninkových dat

Který online překladač je nejlepší? Srovnali jsme Google, DeepL, ChatGPT i Claude.ai

AKTUALIZOVÁNO: Bezplatné strojové překlady, včetně těch poháněných AI, zvládnou bleskově a překvapivě správně přeložit text, i když často velmi otrocky. Na přirozenost nebo dokonce kreativitu však zapomeňte. Jak v našem testu uspěl Google Translate, čím dál populárnější DeepL, Claude.ai nebo ChatGPT?

Arend, Nicole: VAMPS / Laurens, Sasha: Mladokrevní

Když překládají influenceri

Dva upírské romány ze dvou největších českých nakladatelských domů nepřekládali profesionální překladatelé, ale známí čeští bookstagrameři. Jak jejich překlady dopadly a proč je třeba věnovat náležitou redakční péči i takzvané spotřební literatuře?

Konkrétní projekty v českém knihovnictví

Projekty pro digitalizaci a zpřístupnění dat

- Pero OCR (VUT, MZK) - vč. rukopisů
- Smart digilinka (KNAV, VUT, NK, MZK) - strojové učení pro digitalizaci
- OmniOMR (MZK) - rozpoznávání hudebního záznamu
- oprava nekvalitních skenů (NK)
- AI v Krameriu

Digitální spisovatel

Digitální filozof

DigiHavel

Další aplikace

- generování hudby - SUNO <https://suno.com/>
- generování hlasu, převod textu na mluvený projev, avataři - ElevenLabs <https://elevenlabs.io/>
- generování obrázků - Ideogram <https://ideogram.ai/>
- příprava výuky a lekcí - ScioBot <https://sciobot.cz/>
- úprava obrázků - Pixlr <https://pixlr.com/cz/>
- vizualizace z textu - Napkin.ai <https://www.napkin.ai/>
- analýza a vyhledávání v pdf souborech - ChatPDF <https://www.chatpdf.com/>
- sumarizace informací z různých zdrojů, generování podcastů - NotebookLM <https://notebooklm.google/>

Děkuji!

Michaela Mrázová
michaela.mrazova@nkp.cz

